

Wieselburská kultura

Wieselburská kultura (WK), zastarale nazývána mošonská kultura a v Maďarsku nazývaná typ Gáta, byla kultura na malém území Burgenlandu, v Dolním Rakousku, v přilehlém Zadunají a na Slovensku ve starší době bronzové. WK lze datovat do let 1850 př. Kr. až 1600 př. Kr. dle datování keramického depotu z Enzensdorfu. Avšak dle výskytu charakteristické jehlice kosziderského horizontu se dá předpokládat dožívání wieselburské kultury na počátek střední doby bronzové.

Výzkum

V roce 1887 odkryl Ä. Söter v Mosonszentjános/Szolnok — Jessehof první hrob WK. Později J. Szendrei publikoval nové nálezy z Neufeld a. d. Leitha (Litava). Významnou lokalitou (eponymní) je Gatensdorf, kde v roce 1897 začal odkrývat Ä. Söter pohřebiště. P. Reinecke se zabýval v roce 1902 jen typologií nálezů z Gatensdorfu. V roce 1917 rozpoznal K. Miske vlastnosti a odlišnosti materiálu a nazval kulturu jako typ Gáta. V roce 1921 shrnul O. Menghin rozptýlené nálezy a známé poznatky a vytvořil skupinu Wieselburg/ Mošoňskou skupinu, a to na základě nálezů z Maďarska – Komité Was. Představil také džbán s trychtýřovitým hrdlem a tvarem přesýpacích hodin s páskovým uchem – Leittyp (hlavní charakteristický typ keramiky). A. Seracsin se zasloužil o mnoho výzkumů v okolí Leithagebirges – tedy hor okolo řeky Litavy, kde zachránil mnoho bohatých nálezů a lokalit WK. Pro Slovensko použil J. Eisner označení mošonská kultura/ mošonská skupina. V roce 1987 zveřejnila Alexandra Krenn-Leeb přehled více než 100 let výzkumu o wieselburské kultuře. Poprvé byla představena typologická tabulka keramiky, seznam známých měděných a bronzových předmětů a komplexní mapa rozšíření se seznamem lokalit. Podél Litavy se nachází nejzápadnější lokality patřící WK v okolí Wiener Neustadt im Steinfeld. Ale i mimo tento prostor se nachází stopy osídlení, avšak málo důkazů o obchodní činnosti této kultury. Naleziště na Slovensku severovýchodně od Bratislavy byly připsány ke skupině „Aunjetitz - Wieselburg" (uněticko – wieselburská) A. Točíkem v roce 1958 na základě pohřebiště Vel'ky Grob.

Nekropole z Hainburgu/Teichtal

Hainburg / Teichtal je největší pohřebiště wieselburské kultury ze starší doby bronzové. Dosud bylo získáno více než 320 hrobů a je tedy výrazně odlišné, neboť velikost jiných pohřebišť je menší. Význam nekropole Hainburg/Teichtal se odvozuje díky dobré geografické a topografické situaci v oblasti Hainburgské brány. Již v roce 1926 se dozvěděl o tomto pohřebišti Eduard Beninger z přírodovědeckého a historického muzea ve Vídni a bývalý stavitel Hainburgské tabákové továrny Franz Thier. V rámci archeologického výzkumu byly v bezprostřední blízkosti středověkého hřbitova pozorovány nálezy starší doby bronzové. Poměrně velká část hřbitova byla zničena kvůli stavební činnosti, avšak v březnu

1928 byla zbývající část zachráněna A. Liebmannem. Prvních dvanáct hrobů bylo částečně zkoumáno. V létě téhož roku byly provedeny první systematické výzkumy. Od září 1930 do října 1931 se podařilo E. Beningerovi zvýšit počet hrobů na 107 a do roku 1939 jich bylo odkryto 253. Johannes-Wolfgang Neugebauer spolu s Aloisem Gattringerem pokračoval s výzkumy od roku 1985 do roku 1989, kdy byly systematicky dokumentovány hroby 258-310. Od dubna 2010 do března 2013 probíhal výzkumný projekt "Hainburg/Teichtal: Hainburská brána v průběhu populací neolitu a doby bronzové" pod vedením A. Krenn-Leeb, který je velkoryse financován Sparkasse Hainburg.

Pohřební ritus

Lidé wieselburské kultury pohřbívali své mrtvé na místech vzdálených od osad. Průměrně mají pohřebiště 10-30 hrobů, výjimkou je právě nekropole Hainburg/Teichtal s asi 320 hroby. Hroby byly převážně ploché a byly pokryty maximálně malým náspem, který byl v důsledku snížení zásypu půdního materiálu brzy přizpůsoben okolnímu terénu. Pouze v Jois jsou známy větší násypy, které jsou datovány do starší doby bronzové a jsou přičítány právě wieselburské kultuře. Jakékoli pohřební nadzemní stavby nebo podzemní stavby, jako domy mrtvých, jsou vzácné. Avšak byly nalezeny zachovalé kamenné stély, které sloužily k identifikaci hrobu. Své mrtvé pohřbívali většinou dle pohlaví ve skrčené poloze - tedy v pozici spaní. Nohy byly skrčené více či méně a obě ruce byly přitlačeny k tělu a složeny před obličej. Ženy byly uloženy do hrobové jámy v orientaci JZ-SV na pravé straně s výhledem na východ nebo jihovýchod a muži v orientaci na JZ-SV, ale na levé straně s výhledem na západ nebo severozápad.

Mnoho hrobů bylo druhotně otevřených a je tedy možné, že docházelo k systematickému drancování hrobů. Tomu napomohlo i již zmíněné přesné označení hrobů. Otvírání hrobů mohlo probíhat za účelem rychlého získání kovu, kdy byly z hrobu odstraněny všechny kovové předměty.

Hrobová výbava pohřbeného WK se skládala z oděvu a jeho součástí, z milodarů a další výbavy. Součástí oděvu wieselburské komunity byly obvykle šperky hlavy, na vlasy, jehlice, prsteny, nákrčníky a náramky. Ke šperkům hlavy patří náušnice, které byly vytvořeny ze suroviny, která právě pochází z okolí Hainburg/Teichtal, a to jak z obvyklého bronzu, tak i z drahých kovů, jako je zlato a stříbro. Výše postavení zesnulí jedinci mají náhrdelník s drahými materiály, jako jsou jantarové korálky, které byly v Hainburg/Teichtal velmi populární. Některé šperky jsou zdobené zlatou fólií. Náušnice ze zlata a stříbra mohou být považovány za jeden z prvních důkazů ve střední Evropě toho, že některé předměty (např. šperky) byly vyrobeny jako prestižní zboží a následně použity jako hrobová výbava pro mrtvého s vysokým sociálním statusem. Součásti oděvu a šperky nám poskytují poznatky o obchodu a výměně zboží. I importovaná keramika v hrobech poukazuje na dobré kontakty zejména s únětickou kulturou a se sousední jihovýchodní panonskou populací. Do hrobů se jako výbava dále dávaly nástroje, zbraně a nádoby. Malé a opotřebované dýky s destičkovitým jílcem sloužily ke každodennímu použití jako nástroj na řezání a rytí. Větší dýky, ploché

sekery nebo sekery, které byly vyrobené z parohu a kamene sloužily jako zbraně. Jsou velmi prestižní a to nejen z důvodu velké hodnoty kovu ale i z důvodu vysokého společenského postavení zemřelého. Dále se nachází nástroje, jako jsou kostěné hroty a kamenné čepele a šídla.

Sídlištní struktura

Lidé WK si pro zakládání svých malých osad vybírali volně dostupné a otevřené terény. Osady se rozprostíraly na plochem nebo mírně kopcovitém terénu na vyšších terasách v blízkosti řek. Různé vzory sídlišť se odráží zejména v architektuře. Lidé WK stavěli dlouhé rozsáhlé sloupové budovy s prvními řadami sloupů a konstrukcemi stěn z proutí a mazané hlínou. Rozměry domů byly různé. Velké budovy měly více než 20 m na délku a 7 m na šířku. Výrazně menší budovy, které se nacházely v bezprostřední blízkosti velkých budov, měly rozdílné použití a funkce. Charakteristické jsou četné zásobní jámy nálevkovitého tvaru, které byly sekundárně použité jako odpadní jámy, ty jsou bohaté na fragmenty keramiky a potravinový odpad.

Lidé WK se věnovali intenzivnímu zemědělství a hospodářství. Díky antropologickému výzkumu a zkoumání kostry člověka WK bylo možné prokázat, že tento člověk měl dobré zdraví, a tím lze tedy poukázat i na kvalitu a kvantitu soběstačného zemědělství a životní styl obyvatel osad této kultury.

Ve starší době bronzové byla jedním z nejdůležitějších komodit měď. Předchozí výzkum metalurgie došel k závěru, že společenství wieselburské kultury přiváželi své suroviny měděné rudy ze Západních Karpat. Bronzové předměty z pohřebišť Hainburg/Teichtal a Mannersdorf am Leithagebirge jsou vyrobeny ze suroviny, která měla pocházet také ze Západních Karpat. Těžba cenné suroviny mědi a tavení, které většinou probíhalo na místě, se provádělo v oblasti tzv. Grauwackenzone, která má bohaté ložiska mědi.

Keramika

Množství přidaných keramických nádob v hrobech vyjadřovalo sociální status pohřbeného. Nové tvary nádob, včetně čtyřech amfor, si našly cestu do pohřebního ritu lidu WK. Časté byly i rozsáhlé sady keramických nádob, které byly pečlivě uloženy vedle nebo kolem těla. Džbány (amfory) jsou v wieselburské kultuře nejpočetnější, ale také nejvíce charakteristickými tvary a představují Leittypen (hlavní typy) keramiky. Dvojuchý džbán se dvěma protilehlými, širokými, páskovými uchy, který má tvar přesýpacích hodin, představuje skutečný klasický typ keramiky kultury Wieselburg.

Závěr

Wieselburgská kultura je jednou z kultur strašské doby bronzové. Je podobná únětické kultuře, kterou byla do určité míry ovlivňována. To je prokázáno i tím, že se v obou kulturách objevují totožné znaky, jako jsou například rakve a sekundární otírání hrobů. Z WK známe jak pohřebiště (Hainburg/Teichtal, Jois s mohylami, Oggau, Mannersdorf), tak i sídliště

(Leithaprodersdorf, Mannersdorf). WK je charakteristická svými menšími pohřebišti se skrčenými kostrami. Avšak známe i velká pohřebiště jako je právě Hainburg/Teichtal se svými 320 hroby. Dále je pro WK charakteristická odlišnost v keramice a typickým tvarem je dvou či čtyřúhelná amfora. Tato kultura byla rozpoznána i na jihozápadním Slovensku, například na lokalitách Veľký Grob a Rusovce.

Použitá literatura:

KRENN-LEEB, A. 2011: Zwischen Buckliger Welt und Kleinen Karpaten. Die Lebenswelt der Wieselburger-Kultur. In: A. KRENN-LEEB (Hrsg.), LEBENSWELTEN – Archäologische Spurensuche in der Region Hainburger Pforte/Römerland. Begleitbroschüre zur Sonderausstellung im Stadtmuseum Wienertor anlässlich der NÖ Landesausstellung. Archäologie Österreichs 22/1, 2011, 11–26.